

cocensus

Kadernota 2020 – 2024

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Hoofddoelstelling	3
2. Algemeen	3
3. Doelstellingen 2020	6
4. Verwachtingen 2021 – 2024	7
5. Doorontwikkelingen staand beleid	7
6. Financiële kader	9

Inleiding

Voor u ligt de Kadernota 2020-2024 van de Gemeenschappelijke Regeling Cocensus (Cocensus).

In de Kadernota worden de algemene, financiële en beleidsmatige kaders voor de begroting 2020 en het meerjarenperspectief 2021-2024 gepresenteerd.

Deze Kadernota is als volgt opgebouwd:

1. Hoofddoelstelling.
2. Algemeen.
3. Doelstellingen 2020.
4. Verwachtingen 2021 – 2024.
5. Doorontwikkelingen stand beleid.
6. Wat gaan we doen.
7. Financiële kader.

1. Hoofddoelstelling

Cocensus is opgericht als een uitvoeringsorganisatie met als belangrijkste doelstellingen om efficiënter te opereren en de kwaliteit van de uitvoerende werkzaamheden op het gebied van de lokale heffingen te borgen.

De uitvoeringswerkzaamheden betreffen de uitvoering van de Wet WOZ (herwaardering), de aanslagoplegging van diverse gemeentelijke heffingen, de afhandeling van bezwaar- en beroepschriften, de (dwang)invordering en de afhandeling van verzoeken om kwijtschelding. Cocensus verzorgt de contacten met de Waarderingskamer, CBS, dataland en de gemeentelijke afnemers (belastingdienst en waterschap).

2. Algemeen

De samenwerking is vormgegeven in een gemeenschappelijke regeling, er is dus sprake van verlengd openbaar bestuur. Cocensus is een uitvoeringsorganisatie en werkt voor de gemeenten Haarlem, Haarlemmermeer, Hillegom, Beverwijk, Oostzaan, Wormerland, Alkmaar, Bergen-nh, Heerhugowaard, Langedijk en Den Helder.

Cocensus is belast met de heffing en inning van lokale heffingen en verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet WOZ. Daarnaast voert Cocensus een aantal specifieke taken uit, zoals uitvoering van de BAG voor een enkele deelnemer. Deze taken liggen in het verlengde van de basistaken en hierover zijn afzonderlijke afspraken met de deelnemers gemaakt via de dienstverleningsovereenkomst. Met de deelnemers zijn afspraken gemaakt over de wederzijds te leveren prestaties, deze liggen vast in de afzonderlijke dienstverleningsovereenkomsten.

Wettelijk kader

Nederland kent een gesloten belastingsysteem. Dat wil zeggen dat gemeenten alleen die belastingen en heffingen mogen invoeren die limitatief zijn opgesomd in de wet. Gemeenten hebben daarbij de keuze om deze belastingen toe te passen. Voor de volledigheid, het bestuur van Cocensus gaat hier niet over, deze bevoegdheid is nadrukkelijk achtergebleven bij de besturen van de individuele deelnemers.

De Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) biedt het kader voor de waardering van onroerende zaken, zoals woningen en bedrijfspanden. Op grond van de Wet WOZ dienen alle onroerende zaken jaarlijks gewaardeerd te worden.

Onderscheid soorten heffingen

Heffingen bestaan uit belastingen, bestemmingsheffingen en retributies. Het voornaamste kenmerk van belastingen (zoals OZB) is dat de opbrengst naar de algemene middelen gaat. Bij bestemmingsheffingen en retributies (zoals de rioolheffing en leges) wordt de opbrengst gebruikt om de kosten te dekken van de door de gemeente verleende diensten. De gemeente brengt als dienstverlenende instantie een vergoeding in rekening voor gemaakte kosten voor een bepaalde inspanning (bijvoorbeeld het in behandeling nemen van een vergunningaanvraag of de aanleg en onderhoud riolering). Bestemmingsheffingen en retributies mogen wettelijk niet meer dan 100% kostendekkend zijn.

Het verschil tussen bestemmingsheffingen en retributies is dat de eerste heffing ook verschuldigd is als er niet direct van een tegenprestatie sprake is. Een voorbeeld hiervan is de afvalstoffenheffing. Deze heffing is ook verschuldigd als de gebruiker van een woning geen afval aanbiedt. Bij retributies is er altijd sprake van een (directe) tegenprestatie, zoals bijvoorbeeld de verstrekking van een vergunning.

Bezwaar en beroep

Jaarlijks worden veel aanslagen opgelegd. Tegen deze aanslagen kunnen bezwaarschriften worden ingediend. Deze kunnen verschillende redenen hebben. In het geval van de gecombineerde aanslag (WOZ-beschikking, OZB, rioolheffing, afvalstoffenheffing, hondenbelasting ed.) gaat het enerzijds om bezwaren tegen de hoogte van de waardevaststelling en anderzijds tegen de belastingplicht of tegen het gehanteerde tarief. Cocensus handelt de bezwaarschriften binnen de daarvoor geldende termijnen af.

Voor fiscale bezwaarschriften geldt dat de wettelijke termijn eindigt aan het einde van het jaar waarin de aanslag is vastgesteld. Nagenoeg alle bezwaarschriften tegen de WOZ en gemeentelijke belastingen handelt Cocensus binnen deze termijn af. Ingeval van afwijking ligt de oorzaak in de omstandigheid dat er nog gesprekken lopen met de belastingplichtige of diens vertegenwoordiger. Na afdoening van het bezwaarschrift heeft belanghebbende nog de mogelijkheid om in beroep te gaan bij de Rechtbank, hoger beroep bij het Gerechtshof of van cassatie bij de Hoge Raad.

Kwijtschelding

Iedereen betaalt in principe mee aan de voorzieningen van de deelnemers. Uitzondering daarop zijn burgers die een inkomen hebben dat lager is dan, of gelijk is aan 100% van de bijstandsnorm. In die gevallen kan (gedeeltelijk) kwijtschelding worden verleend. Iedere individuele deelnemer heeft vastgelegd welke heffingen in aanmerking komen voor kwijtschelding en voor welke omvang. Kwijtschelding wordt met name mogelijk gemaakt voor de hondenbelasting, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Bij de toepassing van het kwijtscheldingsbeleid zijn de deelnemers gebonden aan regelgeving vanuit het Rijk. Alle deelnemende gemeenten hebben door middel van een kwijtscheldingsbesluit besloten de maximale ruimte binnen het kwijtscheldingsbeleid toe te passen. Daarbij is er ook een mogelijkheid voor kwijtschelding van kleine zelfstandige ondernemers

Voorafgaande aan de jaarlijkse aanslagoplegging wordt onderzocht in hoeverre belastingplichtigen die in het voorafgaande belastingjaar kwijtschelding hebben gekregen, ook voor de komende aanslag hiervoor in aanmerking kunnen komen. Hiertoe wordt een inkomenstoets via het Inlichtingenbureau verzorgd. Een positief resultaat leidt tot een geautomatiseerde kwijtschelding. Sinds 2016 is het ook mogelijk om individueel ingediende verzoeken via het Inlichtingenbureau te laten toetsen.

Het huidige takenpakket heffingssoorten belastingjaar 2020 voor de verschillende deelnemers *

Belastingsoort	Haarlem	Haarlemmermee	Hillegom	Beverwijk	Wormerland	Oostzaan	Alkmaar	Bergen nh	Heerhugowaard	Langedijk	Den Helder
Onroerendezaakbelastingen	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Afvalstoffenheffing	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Rioolheffing	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Hondenbelasting	V	V		V	V	V				V	
Roerende Woon- en Bedrijfsruimtenbelasting	V			V	V	V					
Toeristenbelasting	V	V		V	V	V	V	V		V	V
Forensenbelasting					V			V		V	V
Parkeerbelasting	V	V		V			V	V			
Parkeervergunningen	V										
Precariobelasting	V		V	V			V	V			V
Precariobelasting K&L	V	V	V	V	V	V	V	V		V	
Reclamebelasting	V						V				
BIZ-heffing	V	V	V								
Leges	V			V	V	V				V	V
Liggelden Woonschepen		V									
Grafrechten			V	V	V	V				V	V
Baatbelasting							V				
Reinigingsrecht										V	
Binnenhavengeld				V							
Zeehavengeld				V							
Vermakelijkhedenretributie				V							
Marktgeld				V							

* gebaseerd op de kennis per 01-01-2019

3. Doelstellingen 2020

Huisvesting

Cocensus heeft de beschikking over een tweetal kantoorpanden, de hoofdvestiging in Hoofddorp en een dependance in Alkmaar. Per 31 december 2021 eindigt het huurcontract voor het kantoorpand van Cocensus in Hoofddorp. De nieuwe eigenaar, HP Ontwikkeling CV, heeft eind vorig jaar aangegeven het huurcontract niet te verlengen. Reden hiertoe is dat het gebied waar ons kantoorpand gevestigd is, Beukenhorst-West, geheel nieuw ontwikkeld gaat worden. Het kantoorpand van Cocensus zal na beëindiging van het huurcontract gesloopt worden. Voor de herhuisvesting is een projectplan opgesteld en is met de uitvoering begin 2018 een start gemaakt. In 2019-2020 zal het project herhuisvesting vervolg krijgen.

Generatiepact

In juli 2018 is bij Cocensus het generatiepact ingegaan. Dit generatiepact biedt medewerkers de mogelijkheid om vanaf hun 60^e minder te gaan werken. De hierdoor ontstane capaciteitsruimte kan, mits budgettair neutraal, worden ingezet voor het aantrekken van nieuwe medewerkers. Gekozen is voor de 60-80-100 variant: 60% werken, 80% salaris en 100% pensioenopbouw. Het betreft een pilot. In 2020 zal dit generatiepact geëvalueerd worden en bekeken worden of het een vervolg krijgt.

Implementatie Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra)

Per 1 januari 2020 treed de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren in werking. De Wnra regelt dat ambtenaren zoveel mogelijk dezelfde rechten en plichten krijgen als werknemers in het bedrijfsleven. In de dagelijkse praktijk zal er relatief weinig veranderen als gevolg van de wet. De werkgever sluit in het vervolg een tweezijdig arbeidscontract af met een nieuwe werknemer in plaats van dat hij of zij een eenzijdig aanstellingsbesluit neemt. Bij arbeidsgeschillen vervalt de afwijkende rechtsgang van ambtenaren. Net als in de marktsector gaat de kantonrechter hier voortaan over. Ook het systeem rond ontslag verandert: de overheidswerkgever kan straks in de meeste gevallen pas tot ontslag overgaan na tussenkomst van het UWV of de kantonrechter.

Herwaardering op basis van vierkante meter met ingang van 2021

Op initiatief van de Waarderingskamer is er een wetsvoorstel aangenomen om met ingang van 2021 de waarde van objecten (woningen en niet-woningen) te waarderen/taxeren op basis van vierkante meters in plaats van kubieke meters. Dit betekent niet alleen een wijziging van de waarderingssystematiek maar ook een volledige inventarisatie van de juiste vierkante meters. De BAG is hiervoor niet te gebruiken, immers de BAG is destijds gevuld door een rekenslag vanuit de kubieke meters van de WOZ, met een toegestane afwijking van 15%. Op moment dat een waarde van een object op basis van vierkante meters dient te worden vastgesteld, dan is een toegestane foutenmarge van dit oppervlak niet meer acceptabel. Voor Cocensus leidt dit tot een complete inventarisatie van het gehele bestand en zullen er vanuit de WOZ ook een grote hoeveelheid aan mutaties worden doorgegeven aan de BAG-afdelingen van de gemeenten.

Door Cocensus is een projectplan vastgesteld en is de bijbehorende financiering verwerkt vanaf de begroting 2018 en aansluitend in de jaren 2019-2021 voor de projectkosten en voor volgende jaren voor de structurele kosten. Het projectplan kent in hoofdlijnen de volgende stappen.

- Luchtfotovergelijk starten met nulmeting.
- Luchtfotovergelijk jaarlijks uitvoeren.
- BAG en WOZ data gelijk trekken en houden.
- Project omzetting m³ naar m² eind 2020 gereed.
- Eerste waarderingsronde met de gebruiksoppervlakte in 2021.

Basisregistratie adressen en gebouwen (BAG)

Vanuit Cocensus zijn diverse initiatieven genomen om met de deelnemende gemeenten in overleg te treden over de afstemming van werkzaamheden WOZ-BAG. In de visie van Cocensus zijn hierbij efficiency-verdelen te behalen (eenmalig bewerken voor meervoudig gebruik). Als voorbeeld worden de werkzaamheden genoemd van de verplichte omzetting bij de waardebepaling van m³ naar m². Omdat binnen de BAG een voor de WOZ een te grote afwijking in de geregistreerde m³ geaccepteerd wordt, zal de WOZ de benodigde inventarisatie volledig overnieuw moeten doen. Na verwerking binnen de WOZ-administratie moeten deze mutaties vervolgens aan de BAG geleverd worden en volgens de regelgeving binnen een termijn van 4 dagen verwerkt zijn. Bij een samengang van de WOZ- en de BAG administratie bij Cocensus kan voornoemde mutatie-verwerking veel eenvoudiger c.q. efficiënter. Het streven is om de mogelijkheid van samenwerking in 2019/2020 verder te effectueren.

Mogelijke uitbreiding aantal deelnemende gemeenten

In 2018 is door Cocensus een offerte uitgebracht op verzoek van de BUCH (Bergen, Uitgeest, Castricum en Heiloo) in verband met een mogelijke aansluiting van Uitgeest, Castricum en Heiloo. Het is de verwachting dat in het 4^e kwartaal 2018-1^e kwartaal 2019 het besluit binnen de BUCH genomen gaat worden. Aansluitend zal door de huidige deelnemers nog ingestemd moeten worden met de toetreding van deze gemeenten. De doelstelling is dat aansluiting ingaande het belastingjaar 2020 gerealiseerd gaat worden.

4. Verwachtingen 2021 – 2024

In de jaren 2021 – 2023 zullen de volgende belangrijke ontwikkelingen plaatsvinden:

- Herhuisvesting.
- Start waarderingsronde op basis van vierkante meters.

Op dit moment worden er nog geen belangrijke wetswijzigingen voorzien.

5. Doorontwikkelingen stand beleid

Automatisering

Cocensus is een uitvoeringsorganisatie belast met geautomatiseerde bulkprocessen. Automatisering is de ruggengraad van de organisatie en op het moment dat deze uitvalt, stagneert of fouten geeft levert dit direct grote organisatorische problemen op met financiële gevolgschade. Het in eigen beheer nemen van de ICT diensten blijkt lastiger dan verwacht. Het vinden van de juiste mensen voor deze functies is een uitdaging gebleken. Opvang wordt gerealiseerd door de adoptie van 'ICT as a service'. In 2019 wordt een start gemaakt met het uitbesteden van de werkzaamheden ICT door middel van een service level agreement, dankzij deze 'full service' is Cocensus de komende jaren volledig ontzorgd.

MijnOverheid

Cocensus is sedert november '15 aangesloten op MijnOverheid. Met ingang van de aanslagoplegging in februari '16 is gebruik gemaakt van de mogelijkheid om aanslagen gemeentelijke belastingen, dit inclusief de bekendmaking van de WOZ-waarde, te plaatsen op MijnOverheid. Bij het grote kohier van februari 2016 is 18% van de aanslagen via MijnOverheid aangeboden. Van de aanslagen belastingjaar 2017 is reeds in 36% aangeboden via MijnOverheid en voor belastingjaar 2018 reeds 38% via MijnOverheid.

E-Gouw

Met E-Gouw biedt Cocensus inwoners & bedrijven de mogelijkheid om hun belastinggegevens digitaal te raadplegen. Inwoners kunnen met hun DigiD en bedrijven via RSIN in combinatie met hun aanslagbiljetnummer inloggen.

Algemene verordening gegevensbescherming en de Wet melding datalekken

Met ingang van 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) ter vervanging van de Wet bescherming persoonsgegevens in werking getreden. Hiermee is nationale wetgeving vervangen door een Europese wetgeving gericht op de bescherming van persoonsgegevens.

Cocensus heeft gelet op voornoemde ontwikkelingen een aantal maatregelen genomen, dit vooral gericht op het versturen en ontvangen van gegevens waarbij persoonsgegevens betrokken zijn. Bij de behandeling van een verzoek tot levering van gegevens aan een deelnemende gemeente dient vooraf aangegeven te worden welke wettelijke grondslag aan het verzoek ten grondslag ligt. Ingeval een wettelijke grondslag ontbreekt kan levering niet plaatsvinden. Kan er wel tot levering worden overgegaan, dan zal dit op een beveiligde wijze plaatsvinden. Anderzijds kunnen terugbelverzoeken vanuit de gemeentelijke KCC's niet meer via een email aan Cocensus verstrekt worden maar dienen deze geregistreerd te worden door gebruik te maken van het zogenaamde baliescherm. Hiermee worden deze terugbelafspraken binnen de belastingapplicatie geregistreerd.

Certificering

Cocensus heeft de ambitie om gezien te worden als een toonaangevend samenwerkingsverband op het gebied van basisregistraties en belastingen, waarbij er een goede verhouding is tussen de kwaliteit en de prijs van de dienstverlening. In 2009 is gericht op de bedrijfsprocessen van Cocensus de ISO-certificering verkregen. Deze wordt jaarlijks geactualiseerd. In 2018 is de certificering behouden voor een periode van 3 jaar.

Wat gaan we doen?	Waarom doen we dit?	Wat mag het kosten?	Planning
Herhuisvesting	Aflopen huidige huurcontract.	n.n.b.	2019-2021
ICT as a service	Ontzorgen automatisering.	Binnen de lopende begroting.	2019-2020
Herwaardering op basis van m2	Wettelijke verplichting.	Jaarlijks € 130.000, aanpassing van de bijdrage.	2018-2021
Mutatie signalering	Autonome ontwikkeling	Jaarlijks € 170.000, aanpassing van de bijdrage	2018-

6. Financiële kader

Prijscompensatie

In de CPB notitie van oktober 2017 zijn de kerngegevens voor Nederland opgenomen. Voor 2020 voorspelt het Centraal Plan Bureau dat de consumentenprijsindex (hicp) 2,1% hoger ligt dan het voorgaande jaar.

Loonontwikkeling

Voor het vaststellen van de loonontwikkeling is gekeken naar de door het CPB gepubliceerde cijfers voor de periode 2019-2023 (Actualisatie Middellangetermijnverkenning 2018-2021), waarin een stijging van 3,4% per 1 januari 2020 wordt voorzien.

Gewogen gemiddelde

Voor het begrotingsjaar 2020 is voor de bijdragen aan de gemeenschappelijke regeling een gewogen percentage vastgesteld van 2,92%. Dit percentage is opgebouwd uit een verwachte loonkostenstijging 3,4% en een materiele kostenstijging van 2,1%. Gelet op de huidige salarislasten telt in de weging het looncomponent voor 63% en het materiele component voor 37% mee.

Wijzigingen indexcijfers

Bij het opstellen van de meerjarenbegroting wordt uitgegaan van de meest recente cijfers van het CPB. Dat kan leiden tot aanpassingen van bovengenoemde indexcijfers.

Daarnaast zullen de toegepaste indexcijfers uiteraard ook tussentijds worden getoetst en vergeleken met de werkelijke ontwikkelingen en bestaat er de mogelijkheid om de indexcijfers en het gewogen gemiddelde middels een wijziging van de begroting van Cocensus aan te passen.

Weerstandsvermogen

Het Bestuur heeft vastgesteld dat in feite de deelnemende gemeenten garant staan en derhalve een achtervangfunctie hebben indien de GR geconfronteerd wordt met onverwachte, niet te beïnvloeden kostenposten. Dat betekent dat de GR niet op voorhand hoeft te worden voorzien van een weerstandsvermogen.

De GR kent een strak begrotingsregime, inclusief efficiencytaakstellingen. Dat betekent dat het realiseren van de begroting op zich al een succes is en er geen ruimte is voor het vooraf ramen van dotaties aan de reserve. Mochten er overschotten ontstaan in de jaarrekening, dan is afgesproken dat de GR deze overschotten mag toevoegen aan de reserve tot een gemaximeerd bedrag van € 250.000. Ultimo 2017 bedroeg de algemene reserve van Cocensus € 199.953.

Berekening gemeentelijke bijdrage op basis van de primaire begroting 2019:

Gemeentelijke bijdrage 2019:	€ 13.207.200
Bij: Loon en prijsindexatie (2,92%):	<u>€ 385.400</u>
Gemeentelijke bijdrage 2020:	€ 13.592.600

Kengetallen

Kengetal	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
1. Netto schuldquote	26%	21%	18%	14%	12%	8%	2%
2. solvabiliteit	3,5%	3,9%	4,2%	5,1%	6,7%	13,3%	23,5%
3. structurele exploitatieruimte	-0,2%	0%	0%	0%	1%	3%	4%

Toelichting kengetallen

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

- Vaste schulden (cf. art. 46 BBV)
- Netto vlottende schuld (cf. art. 48 BBV)
- Overlopende passiva (cf. art. 49 BBV)
- Financiële activa (cf. art. 36 lid d, e en f)
- Uitzettingen < 1 jaar (cf. art. 39 BBV)
- Liquide middelen (cf. art. 40 BBV)
- Overlopende activa (cf. art. 40a BBV)
- Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves))

$$\text{Netto schuldquote} = (A+B+C-D-E-F-G)/H \times 100\%$$

De solvabiliteitsratio:

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat volgens artikel 42 BBV-Besluit begroting en verantwoording uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

- Eigen vermogen (cf. art. 42 BBV)
- Balanstotaal

$$\text{Solvabiliteit} (A/B) \times 100\%$$

Structurele exploitatieruimte:

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Het onderscheid tussen structureel en incidenteel is ook in een notitie van de commissie BBV-Besluit begroting en verantwoording vastgelegd en moet conform het BBV-Besluit begroting en verantwoording ook in de begroting en jaarstukken worden onderbouwd. Om dit kengetal te relateren aan het overzicht van baten en lasten is het noodzakelijk om de volgende cijfers te presenteren:

- Totale structurele lasten
- Totale structurele baten
- Totale structurele toevoegingen aan de reserves
- Totale structurele onttrekkingen aan de reserves
- Totale baten

$$\text{Structurele exploitatieruimte} ((B-A)+(D-C))/(E) \times 100\%$$

Bijlage

Actualisatie Middellangetermijnverkenning 2018-2021 van het Centraal plan bureau

Bijlage 09_MLT_RA_2018_2021 Prijzen en lonen, 2000-2021

2017 2018 2019 2020 2021

mutaties per jaar in %

Consumptieprijs	1,6	1,7	2,9	2,4	2,3
Prijsindices					
Inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex (hicp)	1,3	1,6	2,8	2,1	2,1
Nationale consumentenprijsindex (cpi)	1,4	1,6	2,8	2,3	2,3
Afgeleide nationale consumentenprijsindex (cpi) (a)	1,4	1,4	1,9	2,1	2,2
Loonvoet marktsector (b)					
Contractloon (inclusief overloop)	1,6	2,5	3,6	3,4	3,1
Incidenteel	0,5	1,1	0,8	0,8	0,8
Brutoloon	2,1	3,6	4,4	4,2	3,9
Sociale lasten werkgevers	0,3	0,0	-0,1	0,2	-0,3
Loonvoet marktsector	2,4	3,6	4,3	4,4	3,6
Loonvoet bedrijven	2,2	3,7	4,3	4,1	3,5
De koppeling					
Contractloon (c)	1,5	2,3	3,5	3,4	3,1
Bruto minimumloon	1,8	1,9	3,2	3,5	3,2
Netto minimumuitkering	1,3	1,4	3,8	3,8	3,8
Overig					
Prijs toegevoegde waarde bedrijven	1,1	1,7	2,1	2,4	2,3

(a) Laag t/m 2002; exclusief indirecte belastingen.

(b) Marktsector betreft bedrijven exclusief zorg.

(c) Gewogen contractloon bedrijven en overheid volgens WKA.